

ACC. N.R. M. 7744 :1-80.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Edith Österlund

Härad: Västbo

Adress: Box 5, Skillerstorp

Socken: Kulltorp

Berättat av: Emma Österlund

Uppteckningsår: 1941.

Född år 1862 i Kulltorp.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Byggnadskultur.

s. 1-18.

Et. II: 1, 10

" II: 12, 14, 18

" II: 26-27, 32

" II: 33, 34, 43.

Käringar, liksom del, redskap o. husgeråd. s. 19-66.

Et. III: 1-8, 10, 11

" III: 13, 14, 17.

" III: 22-25

" III: 28-32, 35

" III: 36, 37.

Arbetsfördelning o. mångsyssleri.

s. 67-80

Et. IV: 3

ACC. N.R. M. 7744:1

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Edrik Österlund*
 Härad: *Västbo* Adress: *Box 5, Hillestorp*
 Socken: *Kulltorp* Berättat av: *Emma Österlund*
 Uppteckningsår: *1941* Född år *1862* i *Kulltorp*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fingelista, sektion II A: I Kiftesverk: I. d.

Anne: Byggnadsarbetare.

§ 1 A. By eller enskild gård: *Gård*

B. Gårdens namn: *Bolet i Österby.*

§ 2. A. Avsett persons namn och yrke: *Emmas -
ägaren Emanuel Österlund och hans
syster Klara Andersson, ägde gården f. 1870.*

B. Familjens skm. och samhällsliga ställn.

Gården Bolet i Österby 3/16 uhl.

*Österby, rusthåll har innehåfts
i samma släkt långt tillbaka*

*i tiden liksom långt tillbaka är
ej känt. Den som på 1800-talets
ägde denna gård var upptecknarens*

frista lufth

färfarsfar August. Andersson vilken
kallades "Kungen" ty han var på
den tiden. Den rikaste och makti-
gaste i socknen. Vilket vi nämnt
frukt. Uppsecknarens farfar Per-
thans Augustsson ~~över~~ erhöill denna
gård av sin fader år 1834. År
1868 sålde han hela gården till
sitt äldste sonen Anders vilken
med äldste brodern Joens vil
på att ruinera fadern. År 1870
erhöll Emanuel Oskulund och
system Klara som gåva, ty an-
nars hade de gamla blivit hem-
lösa. De äldsta sönerne hade
gjort stora skulder varför detta
var en åtgärd att kunna berna
hemmet. Sitt skuldbelastade över

tygo så dessa lida yngsta sys-
kon den gamla storkondgården
vilken de brukade tillsammans
till år 1889, då Emanuel Åker-
lund lät uppföra nya hus på
den ena hälften delen och fri-
sälde hälften av sin del till
system och svägerska. Vi anser
nu tiden 1850 - 1900. Särden
är för närvarande helt en släkt-
en. Men husen är desamma
vad det yttre beträffar. Det
är från denna gård vi taga
vårt stoff ifrån. Vi återgå
nu att se på lista nr 1 skiftes-
verk. Vore sig detta hus vi
minnt om på denna gård
eller andra hus i socknen, och

ej heller byggde i skiffesverk.
Denna husstyp eller rättare
sagt byggnadstyp har ej före-
kommit i orten under den
tiden vi osser nämligen
1850-1900. Efter samtal med
flera äldre personer var den-
na typ inte känd eller byggd
i orten.

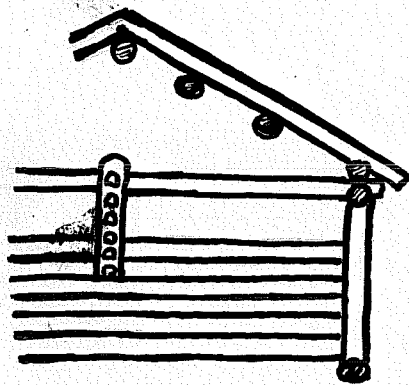
Lista n:r 10: Sueda kumthak.

I de gamla dimrade husen
fanns suedda kumthak d. v. s.
skinn eller lak med sued-
skallda sidoväggar. Den vanligas-
te typen av suedskallda kumth-
tak var typ c. ^{se över} i bilden
i syda lista. Det är möjligt
att någon av de andra typerna

II:16

M. 7744:5.

Loge i Astenskoj
(Bolet)

II 1/2

och så brukades men meddelaren
känner af till flera.

Lista n:r 12 Mesula. (I. H.)

Fåfarna löga stöd som gick
ända upp till ryggisen var
så vanliga i denna trakt.

De stöd som funnos gick
blott till hälften upp och
bjödade som stöd för det
känne som låg över logen.
Alltså kända som naturligt
med ryggisen vi skall för-
söka göra en ritning av
samma. De var byggd af
blott i gälden här luss
utan och i byarna och
orterna runt om. Hitta som
icke vidde upp till ryggisen an-
vändes af boller.

Lista nr 14.

Veddaken här var av
samma typ som fig. 8 b.
även förekommer på äldre
byggunder typ cl. fig. 8 a.
Dessa typer förekommer under
sista hälften av 1800-talet
mestadels i utrustningar
och numera aldrig på andra
lurs en sådan. I äldre
tider var 8 b. den mest vanli-
ga i både brenningslurs
och latugårdar. Alla lurs
i orten byggdes enalunda.

Om fig 8 c. fanns nog, vigen,
men var dessa byggda före
1850. Efter denna tid före-
kommer ej sådana typer.

avskat.

Rista n:r 18.

Den mindre takbåning-
en utgjordes av parvis i
saxform lyskopplade stödben
vilkas uppskjutande ändar
bildade en blyga i vilken
en ryggis eller slans var lagd
alldeles som på figuren 11.

Dessa sästid förekommer
i alla hus som byggdes på
den tiden. De förekommer
blott i de båda gavlarna
i huset. Tackstöden voro
föreande genom en kan-
tjalke. Stödbenen stodo på
syllar av timmer alldeles
som de nedre stödbenen i
huset gjorde. Tiden med sästid
anses vara sedan i början av 1800-talet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I:18

Nacl. b?

? Hur närmast
huvudet?

på långvägen?

P. all. II:18

Lista 26-27.

Det fanns hus som fanns
särskilt bok skilt från var-
dagsströjan som figur 16 c.
Huvudstaden låg där un-
gefär mitt i ströjan un-
gefär som i fig. 17 c.

Dessa bok var dock ej
så vanliga i orten, fann-
nos blott på något litet
ställe där och var i
slutet av 1800-talet. Sedan
frisammes dessa helt.

Figur 16 b. voro ej synliga
i denna trakt, inte i sock-
nen ens. Ej några andra
typer heller som avses
från den först nämnda.

II: 26-27

Arkiv
B

Lista nr 32. Färsbild baksida -
dri på kuset baksida.

Det fanns verkligen en
kåstrel på kuset baksida
bak denna dri ute i det fria
var sojedyngan anbragt
som man sade. Detta är
varenda gård. På denna dynga
gärde allt kuset folk sin
naturbehov. Allt hvitvatten
slags där allt som ansågs
vara nyttigt till gidsel
lades där. Det ströddes på
denna dynga med grantall
finhackad sådan. Det var så
vanligt med dessa dyngor
att inte en människa tyck-
te det var besymmerligt med dem.

II: 32

App.
Lup

På 1880-talet brände dessa
dygnen försvinnat och man
byggde sig utstade vid ugnen
utskärlägen eller vid lada-
gårdar. Det fanns ugnen
enstaka gård där speditryggen
fanns kvar i slutet av 1890-
talet men i början på sek-
let var de helt borta.

Då man på 1880-talets början
tog bort speditryggen byggde
man bränslebränder i husets
källare. I dessa ställde man
sina ladvindbrytningar och an-
kar som man använde till
kreaturen och genom denna
ingång gick både husfolk och
gänsfolk då man gick till

ladugården, därnär gick man
genom förtugudörren, både
i helg och vardag.

Man byggde ut köksförestugan
utanför köket med ofta
prekantiig takbesning, och blott
så stor att man kunde ha
sina soffor, ämbel och bytt-
or där och en gammal
bänk, ibland en liten sådan
från att sitta saker på.

I början av 1900-talet bör-
jade man läsa förtugudörren
och därigenom gick man
inte sedan utan då det kom
främmande åt gården. För-
främmande förtug. Bändbrunn
skulle ha sin gång genom köket
i varje fall.

Lista n: r 33. Holpobodar.

Holpobodar gemmens å guidar-
na men af stolpar^{av trä}. Trast
och ett av husets fyra vrin
var anbragt så kallade brukt
er (körstuckan) Dessa budo
bygg huset var för detta kom
långt från marken. En trap-
pa ledde från nedre vinning-
en och ner till en avsak
som var anbragt ett stycke
från marken, ett i det fria.

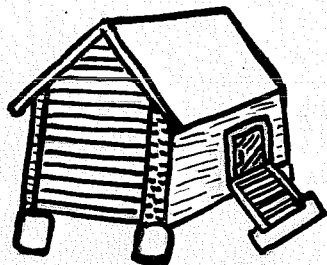
Trappan bestod av grovt plank
och gylades som uppgång till
undervåningen. Dessa bodar
voro mycket vanliga å guidar-
na under tiden 1850-1900 men
har sedan försvunnit undan

Exemplar

för undan. En knapp måse
ledde till vintsviningen så
också att märka. Det fanns
även bodar med ~~löss~~ en
reining, vilka bodar ännu
finnas kvar där och var.
Dessa voro också mestadels
försedda med hörusten
tills att vila på.

Till dessa fanns inging
oftast på ^{en} längriggen. Fast
det fanns även de som
vor försedda med inging
på ^{en} gaveln. Styrpar an för
fräktommo aldrig i dessa frakt-
er vare sig för eller senare.
Lidare bodar användes också till
sockermagasin för förvaring av
spann till präst och kloster...

16.7744:15.
(Bod. (Loftskod.))
: Kullsup.

Lista n: 38 Sommarfåhus.

På utmarkerna bebyggades gemensamma sommarfåhus som benämndes sommarhus. Dessa voro byggda för åboarnas räkning. Ett stort hus, för varje gård el. by. Österbys Gusthills ägde ett gemensamt stånd i Hovräska, detta var utmarker som lågo flera kilometer från gårdar minst fem kilometer. Dessa sommarhus slutade man bygg till bebyggelse efter 1900, då flera kommuner efter lantmäteriet (i slutet av 1890-talet) byggde sig privata sommarfåhus...

Ex 11

De som sommarfåhus voro anse-
da för dels mygdjur av vilt-
boskap dels för som ej nyöt-
tede så mycket utan bröja-
de nyötta mindre.

Man brukade nyötta koras
ute på kvällarna och inne
i sommarhuset på morgna-
na. Där fanns bindalen fast-
gjorda i ena långväggen. Var
sommarhuset stort kunde man
även binda kreaturen i gar-
larna också. Dessa sommar-
hus var byggda som ett en-
kelt uthus med raka väggar
och blott ett stort rum
där kreaturen skulle placeras
natttid då man betade där.
Sommarhuset sakade fönster...

etc. etc.

Lista n: 42. Rin.

Idana har g. varit kända i denna ut.

Lista n: 43. Bastur.

Bastur kallades fr. dessa hus
som man förde lin och ull
på. Bästastur har man
g. varit i dessa under tiden 1850-1900.

Idana kallade man dessa hus
fr. kölnor. Ansen var dock
desamma i varje fall. Det
finns de personer än i dag
som kalla dem bastur. Andra
åta kalla dem kölnor. Bida
namnen ha killit i.

Man har aldrig använt dem
till annat än de nämnda
brukningarna. Vore sig fr. eller
mer som är känt...

// : 42

// : 43

avskr.

ACC. N.R. M. 7744:19.

Landskap: *Småland*
 Härad: *Västbo*
 Socken: *Kullbryg*
 Uppteckningsår: *1949*

Upptecknat av: *Edith Österlund*
 Adress: *Box 5 Kullbryg*
 Berättat av: *Emma Österlund*
 Född år: *1862 i Kullbryg*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sektion III Näringar, livsmedel,
 redskap och husgeråd. Lista nr 1:
 Aider. Man använde aider
 fig. 31 b. fr att knia i jorden
 med ej blott till potatis-
 kuggning. Dessa knides mest
 enkelt. Då man kuggade po-
 tatis med aidet (äijebuken)
 som det kallades knide man
 ej, man frides ej det tyg
 man var rädd, att fristria
 potatisen. Aidet drags av
 hustrun i gården och pigan
 eller drängen, eller hustrun

III : 1

Arv
2

och ett av de halvorne-
na barnen b. ex. far i
huset stod vid styret
vilket ingen annan gärna
var betrod till. Under 1850
70-talen brides allmunt med
sijtkrok (ärdar). När åkrarna
på hösten voro avbrända
tog sijtkroken fram. Det blev
allt kria i stubbåkrarna så
djupa öken ökade. Oftast bride
man enbart med en otc eller
med en stor kr skulle det
vara i par så blev det en
stuck kanske (mindre otc) och
en kr. På mindre gårdar hade
man aldrig ett par och det
var inte alltid man tyckte

III: 27,
mar.

Med så stora ökr kunde
man djupkora jorden rik-
ligt bra trots att man inte
använde annat redskap än
ädel. Man visste inte
annat om och därför an-
vände man detta redskap.
Man kunde emellertid ef-
fersa ut vid renarna så
bra som då plöjes kom
i bruk. Var det vata luster
så var det stort och tungt
att korrera med bruk och
det satte sig i den så att
det var svårt att hålla
den nere på ett ordentligt
djup. Men, var det en tre luster,
kunde åter bli rätt så

fin då den brödes med
detta redskap. Sedan fick
jorden ligga i jern en tid,
allt efter omständigheterna,
varpå man harvade den.
Flytt och dragning var
an förvirke på åderna
hellen var av jern men
var denna ställd för
att bitte stå emot vrid-
ningen som var naturligt.
Dessa årjekar kom i
bruk under 1700-talet i
farfarshus tid och bröjades
frånges ut under slutet
av 1870-talet och början
av 1880-talet. Men att kugor
potatis med jerns de som an-
vände dem än i dag.

M. 7744:24.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

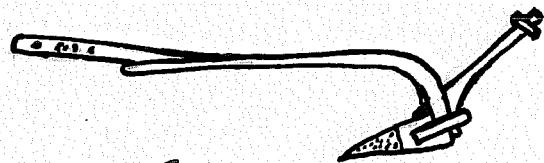
Brickbrok (Aider)

från

Skellings Väst^{händ.}

(Smaland)

hant^l Hängen^l el. Dragsängen

Aya (= Ayr)

Näsa
(Bil)

De som
plogar
ono lika-
dane som
fig 31 i.
å plog-
lista 2.
Äger andra
typer plogar
på denna
ort!

Arv
7

Lista n:r 2: Plog.

I slutet av 1870-talet och
i början av 1880-talet kom-
mo plogarna mera allmänt
i bruk. De frista plogarna
i socknen var av trä. Det
vill sja till största delen.
Sådana var både styre
och dragstäng av trä. Bill
och kniv var av järn. Dessa
var stälade för att bättre
stå sig mot vifning. Kniven
fästades i dragstängens fram-
för bilspetsen, ungefär i
samma ställning som på
de nuvarande gubba plogar-
na. En vilgjord trippel gick
ganska bra att plöja med.

Men, ett men var det de
stodo sig ej så bra med röta
Träst målades visserligen
men ritan try ändå och
man fick byta om trävärke
mer än en gång innan till
och kniv var utslitna.
Däremot blev det tvärtom
då gjutjärnsplygarna togs
i bruk. Då fick man byta
om såväl till som kniv
och vändkiva medan stativ
et var lika bra.

De första knar i sten
använda gjutjärnsplygar till
verkades på Skaricholms bruk
och kommo sedan allmänt i
bruk under slutet av 1880-tal

et, allt efter som träplogarna undan för undan sletts ut. Jordbrukarnas inkomster voro små, man vittne därför i det längsta de gamla träplogarna, men man trodde på sin väja dyra jordbrukareskap.

Også var det gott om i åkarna och böndernas bästa vapen i symmetri mot bröcksten, var de gamla vassidiga träbrävarna och plogen. Då kunde man genom upprepnade körningar utkasta detta efterkinsma ogresset. Det hände dock ofta att de skrygliga träredskapen brötos sönder, ty jorden var full

an sten och ej sällan kunde
det att man mitt i brid-
stan fick föra hem fri att
laga de bräckliga redskapen.

Det fanns dubbelläsade plo-
gar som de kallades, dessa
var väldigt stora och kunde
blott drivas en parok.

När vi nu fanns vid skel-
shiften började våra nuvaran-
de plogar komma i bruk vil-
ket var en god hjälp för
bröderna. De blev frist
synliga åt de större gårdar-
na men blev de sedan under
fri under kommit att gaga-
as på både större och mind-
re jordbruk och gårdar...

III:3

III:4

III:5

Lista nr 3: Fiermplogar
Fierm- eller -gaffelplogar
har aldrig använts på den-
na trakt.

Lista nr 4: Ål.

Åldern redskap har aldrig
använts här på denna ort.

Lista nr 5: Spadbäck.

I gamla tider var det myc-
ket vanligt med spadbäck
eller "spaarvanning" som
det kallades. Man gick om-
kring och lade det till ar-
betsfritjänst. Fattiga bönder
och fattiga småbönder spaa-
vände på större gårdar med
bystverksbönder. Det fanns de
som på detta sätt odlade upp

anv
7

hela gården medelst spade.
På var det som sagt för de
fattiga att ha detta till
förtjänst. På sin egen smi-
keman 'spavände' dessa
fattiga då andra sova. De-
betet miste gå både hem-
ma och borta utan uppskall.
Detta jämsides med äder och
plog. Det var i regel ugröding
som 'spavändes' och på sam-
ma gång stenskjödes och röjdes
rent för stubbar. Man spa-
vände allra mest sådan oliv-
rig mark, där man ansåg
att varken plog eller äder
kunde gå utan att gå snide.
Och man var mycket rädd om

sina redskap kunna culla de
än eno. De tegar som
grändes upp på detta sätt
kallades 'vaima'. Det fanns
ingen bestämd form på dessa
tegar.

Man använde sig av sådan-
a spadar som de nuvaran-
de vid formen beträffar.
Några andra spadar var
oförskämliga i denna ort.
Sådana spadar som användes
i paragraf fyra har aldrig
 varit i bruk här enligt
berättaren.

Lista nr 6.

Rist har aldrig beaktats
här i dessa flakter...

Lista nr 7 Karv.

Den första karv som användes som ai knävt var träsnittkarv. Träsnittkarv var vanliga arbetade grannkarv och karven gjordes av kvinnor och barn. Dessa karv var försedd med en led klott och den var av att falla idop, sådana. Järnskarv gjordes senare.

De första järnskarvarna började komma i bruk delvis under slutet av 1870-talet, under 1880-talet var de redan mer allmänna i bruk. De första järnskarv-

Wohl
S.

arna voro utrustade med
raka pinnar som fastskruv-
ades i järnskenor och gjin-
des i två delar, vilka kyp-
sattes på mitten med en
järnspädel. Tidana fanns ut-
änna kvar undansatta
i redskapsboden.

På fanns det en sorts
karnar som kallades gäs-
karnar bestående av tre
fyrkantiga träbitar, samman-
fogade i triangelform med
iskruvade järnpinnar fri-
sedda med utsmidda bollar
ungefär i stil med bollar-
na på våra dagars häst-
buckor. Dessa gingo särskilt

ben att mylla såd med
samt var det gällde att
rensa rygg åkrarna från
det svårliga tvickgräset.

Då man hanvade med
de gamla träkarvarna
brukade man lasta dessa
på det att de måtte riva
sänder frunna bättre så
att åkern blev slät och fin.

Var det en vät köst så kanske
man bröde med bröken en
gång till för att bättre kun-
na hålla efter gräset och
lade så rygg åkern i fjorr.
Detta i den gamla tiden
då man använde sig av
de äldre primitivare redskapen.

De mera moderna och
bidsenliga karvarna som
t. ex. djäckerkarvarna kom-
mo i bruk af de större
gårdarna vid skelshifft.
De mindre gårdar kommo
de först i bruk ännu
senare.

Dämed kom ett nytt
bidskede och nya seder
och bruk an jordens skö-
ande. Man kunde nu djup-
plöja och bearbeta jorden
på ett helt annat sätt
än man ens vågat drömma
om i äldre tider. Jordbruket
gick en stor förändring
till mötes i alla hänseenden.

lista. n:r 8. Fredjebuk.
Fredjebuk blott för sådd
jorckom inte. Men, man kög
med skog - helt privat fruktas -
för att man skulle koka.
Dessa träd brändes av risch
på på vinen och så kokade
man på kosten.

Hästa, var satte man po-
tatis på 'Rija' som man
kallade det. Dessa satte man
iå kygge en potatis i varje
kygga ofta mid en stulebe. Så
satte man potatis över hela
'rijan' på detta sätt. De sat-
tes med renlig handhucka.
På denna plats fick man den
alla bästa potatis man kunde

Arv
LH

söka sig, ty så goda och strä-
pkatiska fick man inte ä
den allra bästa äter i gärdet

Till nästa höst sadde man
sig ä "röjan" vilken också bruk-
de bli alldeles fruktbar...

Nästa var sadde man igen som
man sade, eller m. a. o. man
sadde gräset i röjan och så
blev det fint bete till kreatur-
en där. Så länge man ville
skärpa gräs där, stängslade
man inne, det samma. Sedan
lät man kreaturen gå där
fritt där de i varje fall ändå
brukade beta i skogen. Detta
blev ett gott tillskott till
betet som ofta var skälligen
mangel...

Arv
LH

Lista nr 10: Fäskigga.

Man använde fäskigga vid
sadden (sissalla kallades den). Den-
na var av trä med ett
handtag av trä till bänranden.
Sadden var ring av järn på
motsidan. Sissallan var
rund i regel, av större
eller mindre format.
Man sadde blott med en
band i sadlen annat var ej
vanligt.

Stygt särskilt redskap an-
vändes ej till att märkera
den märkessa man skulle
sä. Denna märkessa kal-
lades "gjäja". Färingsskallen
gjäls märkande med joken

Kvitt.

exp. attas

M. 7744:39.

Kortl.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

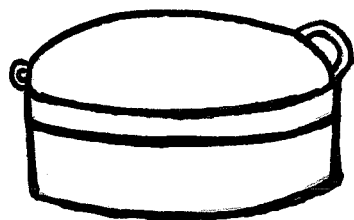
Läsalla (= Laskippon

per Kuelmp

(Wästbo)

Swiland.

212/126a-127c.

då kan gick tillbaka då
 kan sått. Gjorde kan en 'fjälja'
 och glömde att besä denna
 sade man att kan skulle
 för för något slut.

Lista n: 11. Färor.

I gamla tider skar man
 all slags såd med skära
 i hela socknen. Denna skära
 var likadan som Fig. 36 (C)
 Det fanns man som kunde
 skära såd med skära men
 inte så många. De som skar
 den mesta tiden var kvinno-
 na. Dessa var särskilt
 duktiga då det gällde att
 skära såd. Det fanns särskilt
 duktiga skärare som gick

Ann.
 En fjälja
 som man
 glömde att
 besä kal.
 för 'jädde'
 = gitta

/// : //

ifran gärd och till gärd
i skördetiden. Skära såd
med skära har varit mycket
gamla ann. Ännu gamla
vet man icke. På 1880-talet
bröjde man ligga bort
skäorna. Där man gick
längs sidan kanske man i
något fall skur med skära.
Men vid 1900-talets början
var skäorna helt i ar-
betet. Man kunde då börja
ansända lin till all slags
skördearbete och likaså vid
slätten. Men, skäorna kan
ske man ändå kan gå
helt kortklippta sittande i
en vagg i ett uttross minnande
en gångas tidens arbete...

Lista n: 13: uppsättning av
säd och hö på fälten.
Då vädet var tjänligt satte
man upp häcken i 'rökar'
med sex sädeskävar på varje
sida emot varandra. På eller
fram riades alltid. Man sat-
te också upp häcken i 'stuka'
då sattes de runt sex sädes-
kävar i varje stuka. Detta
också då det var tjänligt väder-
lek. Det kunde hända att
väderleken förändrades under
tiden varför man kanske an-
såg sig främgen att 'ria'
upp även detta. Man gick då
toga in med detta på det
att häcken inte skulle bli

fristrid. Man kassjade på
grova hästfänger som lades på
därtill gjorda kassar. Vidare
kassjor brukas än i dag.
Samliga kassjor bestod strömmen
av trä. Då det varit skulles ligg-
gas var jämtrid. Andra
äro kassjade på tjärlna
med bräda som stod och att
via kinnarna om. Dessa kassjor
vara 1 1/2 till 2 meter
långa och samliga vara
ändå längre. Kassjningen var
dock inte vanlig i gamla tider.
Den är en produkt av en
nyare tid med bräjan i
slutet av 1890-talet och i
bräjan av 1900-talet... Man

Ännu.
Kassjor
vara ungefär
2 meter
långt.)

sa mycket vanligare var att
kua (= kupa) kö. Man gjorde
små kupor av ängsmarks-
kvist och stora kupor av
kvist på akra. Man stec-
kade också rimligt stora ste-
kar av klöcker som kegnat
sällan steg igen. Det fanns
de som "riade" kö men det
ta var dock inte så van-
ligt i orten. Man "riade" då
på en "ria" eller stöv. På
dena stöv slogs en trä-
släst och stöcke från toppen
så "riade" man sedan det
kalotna kvist på den.
Men detta stekningsätt var dock
ej så vanligt som nämnts...

Lista n:r 14: Sloyd.

Sedan länge tiden tillbaka
har man beqvämt sloyd
vid tröskning. Se typ fig.

38 i. Man kallade redskyp-
et för pläjal i sin helhet.
Handvalen kallades för vän-
nival och sloydalen kal-
lades för pläjaldrum. De
läderremmar som kallas
hand- och sloydalen samman
kallades pläjalbjurra. För
att kalla samman de om-
virade remmarna visades
så ålskinn om tjurra om
man ajde sådant annars
visade man om en laderem.
Man hade blott ett sloyd sloyd.

avskr.

Man använder slager än
i dag fast i allt mindre
utsträckning. I början av
1900-talet började man fricka
olika slag av såd allt mer
på frickverk men rik köp-
kade man så dock mestadels
med slaga för att kalmen
skulle kunna användas
mera till vad som helst.
Som t.ex. för täckning
för stöps till madrasser
för kackelar till listar o.s.v.
Detta mest i mindre gärdar.
I större gärdar var det
saga all i början av 1900-
talet. Man kallade slageras
gång för kalmarstads blockar...

avskt

III : 17

III : 22

Lista n:r 17: Hampor (G).
Fidana stungen som här näm-
nas har aldrig varit brukli-
ga på dessa trakter.

Lista n:r 22: Trumbröd (N).
Man brukade för trumbröd
av rågmjöl vilket bröd ryg-
gades mycket långt varefter
brödkakan smältes med bröd-
krusen i fyra delar varför
det gick lätt att bryta
av det i fjärdingar. Detta
bröd som räknades till rikt-
igt finbröd användes blott
att bjuda gästerna på.
Man räknade det som en delika-
ress. Man sågde gärna rågmjöl-
et komma i stället för att
det skulle bli riktigt gott...

avska

Kista n: r 23. Kalkakebröd.
Kalkakebröd är något mer än
en centimeters tjocklek bakades
frön av havsmyröl och
kornmjöl tillsammans och kallades
dessa bröd för "blänne-
bröd". Liket placerrades mitt
i bakan för upphängning. Brödet
hängdes upp och torkades
i taket och när det blev
mycket torkade man mer
det och lade det i en kista
med lock där det förvarades.
Dessa bröd brukade bäras på
kistan och räckte ett sådant bak
till värfundagen alla minst.
Man kunde också kalkakebröd
som ej torkades. Detta bröd be-
stod till största delen av råg...

ANOM
B

Lista nr 24: Lingson.

Man bakade stora aulunga
brödkakor av rågmjöl, vil-
ka blott bakades till julen.
Pådant bröd gagnades i var-
dagslag det ansågs som lyx.
Bröden kallades fri (lengsa =).

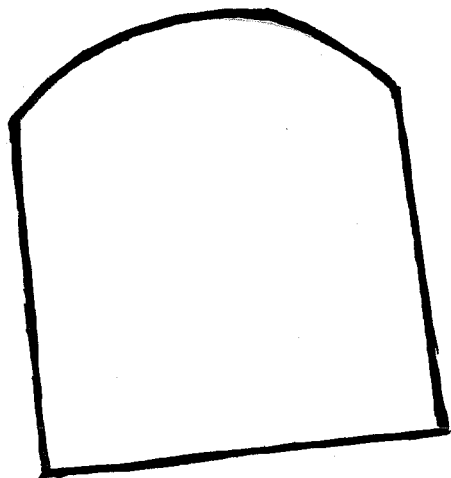
Bakningen var värd av
sken och var utmärkt av
grästen och leen. Man mün-
gade senare av tegel men
det var frist mid 1890-talet
och 1900-talets början. Botten-
planen var rund framåt
och längsmed med raka
kanter utåt dröjningen.
Sålades var den burt bjund
eller fyrkantig....

Lingson
(lengsa)
"Då man
bakade
lingson
kade man
alltid "vört"
till brö-
spad"

avskr

M. 7744:50.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Bottenplan :
Lekingen. (Kullberg)
(Västbo)
Svithund

avskr.

ACC. N:R. M. 7744:51.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Edith Åkerman*
 Härad: *Västbo* Adress: *Box 5, Hillerstorp*
 Socken: *Kulltorp* Berättat av: *Emma Åkerman*
 Uppteckningsår: *1941* Född år *1862 i Kulltorp*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lista n: 25: *Fäbodar*

III: 25

*Fäbodar brukades aldrig i
 dessa trakter och är aldrig
 sådant bruk känt med dessa.*

Lista n: 28: *Långmjölk.*

III: 28

*Man har aldrig begagnat lång-
 mjölk vare sig gammal titrit eller
 gammal långmjölk.*

Lista n: 29: *Ovar.*

III: 29

*Var begagnades alltid oar
 att knå i jorden med och
 till att knå i skogen med
 och snart sagt alla knålar.
 Man knåde med oar både i*

te ned 20-21

*Arv
 3*

Skriv endast på denna sida!

enbart och på man kunde
även med stutar (ej fullmen-
na) kan kunde även med
en vilken visade sig vara
druktiga dragare. Jyngre
och smilbarare kunde ofta
med en i varje fall.

Oscar föddes upp på gården
en i regel eller 'lades på'
som man sade. Annars för
man till markunden och
bytte oscar. Eller också om
man inget hade att byta
med, man tillhandlade sig
de som passade bäst för
åkerbruket. Han kunde gärna
med oscar och hade visst inte
någon motvilja för att kina

Dem. Man ansåg att hästar
var lydiga, man ansåg
att de ej var till så mycket
nytt.

Ännu däremot har
krits med, fast då vi kom-
mit in på 1900-talet har
de allt mera frångått ut
av hästarna. Ännu
finns det knappast en
stic i hela socknen. Det
har funnits en stor ock
i gården Trelleborg ända
tills för en kort tid sedan.

Vad som mest begrundade
våra fäder var på sommartiden
då "stingen" kom ut dem. Då
sprungo de från allt och borden
gick vi att leta efter dem...

lista n:r 30: Ock.

Man begagnade järn och
enligt fig. 41. Man be-
gagnade också enkelok
för enbetskirring av sam-
ma typ. Man begagnade ok
till kor också då man an-
vände dem till dragare.

För häst och oke förekom
buckok. Med andra djur
än nötkreatur har man
ej kött, alltså har man ej
kullet begagnat ok på
andra djur än dessa. Man
kan kanske sinner finna ett
gammalt ok i en vägg
i ett redskapshus som an-
ses glömt. Jag har där, min-
nande en gångna tiden...

Man
gj

Lista n: 31. Kåra och ragn.
 Man begynde gta fri
 tiden en kulljulsåra med
 rimmar på sidorna och fram
 då man kände sig eller
 så. Dessa kårer kallades
 för "dumag". Dumagen
 drog man för det mesta.
 Man drog även gjung på den
 som man slog med kreaturen.
 Man drog även gjungtorv
 som man slog upp i skogen
 och lastade dumagen full
 med. Det blev ett tungt
 last att dra i dåliga
 kullerenna skogsmarksvägar.
 Men drog man den då ingen
 vagn fanns alls. Det ville man

A. H. 2

verliden, krafter till. Derwaguen
hade järnhjula. Man be-
gagnade också en vagn med
djura hjul, varpå man
satte en "hulhorn" in
i back med rinner som
kallades så. Se bild 42 b.
Hulhornen knödes till både
slätter och skörd och las-
rades i. Dessa åkdon be-
gagnades ända till slutet
år 1890 - felet då de brigade
frängas ut är vira ku-
vande "rimnala" som
alltsedan varit i bruk.
"Rimnala" har mestadels gjorts
av binderna gamla åkmin-
ne de flesta som varit något
snickarkunniga...

Lista n:232: Krogar.

Krogar flötades av klunnen
en både botten och krog
av samma material.
Man började på så sätt att
man gjorde en ring av björ-
ligt trä därefter fäste
man runda pinnar, runt
om till stamme varefter
man på denna stamme flä-
tade klunnen en. Till fjunde
krogflåten rev man linbast
och flätade därav mycket
fint bast. Det tillgick så
att man tog av den yttre
barken på lindspors eller
lappor och rev sedan bast
under. Detta bast var mycket
fint och blev därav raderflåten...

How

Lista nr 35: Tveckstuckan.

Man har här begagnat
luggade kannor både med
och utan fjäsp, med ett hül
med lock i den övre all-
deles som på fig. 53. Dessa
kallades för drickskann-
ar. (Druckskannor) De an-
vändes till att ha dricka
i. Några andra former än
fig. 53 är också kända. Man
använde dem bara vid jul-
högtiden då man lade det
hembragda julelet framsett
på bordet i dessa kannor.
Därin kallades dricka i sex- eller
åttakantiga glas och man tyck-
te att det var riktigt högtid-

Ansvar
J. H.

ligt under sådana omständig-
heter. Berättaren vet ej var
de tillverkades ej heller utan
vem. Därför att de voro
så gamla i hennes barn-
dom att hon aldrig kunde
sjön berättat om vem som
gjut dem. Men hon vill
fri berättat att de till-
verkades litet varstides i
hemmen i gammal tid.

Tyvärr är dessa gam-
la hederliga druckestål
helt försvunna. Men hade
de som voro mindre och
men av samma typ och
form i varje fall. Dessa
kallades fri druckestål...

Anna
Joh

Lista n: 36: Trefot och bittelkängare.
 Håjon lodrat hängande bråk
 användes ej här. Ej heller
 någon vidare. Färderna an-
 ordningar av ej kända på
 denna frakt och kan med
 all säkerhet ej wigman brukats
 här. Man använde i stället
 en trefot, s. k. "fotarsing" av
 smitt järn och likaså av gjut-
 gods. Denna fotarsing var av
 större eller mindre formet,
 mindre för utslagning och
 större pådrift och tung
 att sätta bitarna och stora
 gyltor med verklig tyngd.
 för tvättsteking och koking
 av smör och o. s. v. för ov-

av
 för

rikt använde man sig av
grytor och kaffetokare (som
man sade), på tre fötter samt
ett slags krefotagrytor som
kade rund botten som
kallades "klubb". Kistlar
med fötter fanns icke. Dessa
som fanns voro utan fötter.

Fotering har med all
säkerhet använts vid brinn-
vinsbränning allt sått brinn-
vinspannan på i äldre tid-
er.

I början av 1900-talet br-
jade foteringarna och käl
med fötter allt mera fri-
svinn i vardagsbruk, ty kok-
spisarna kommo och ställde
den i skymundan...

Amr
JH

ACC. N.R. M. 7744 62.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Till de stora trefotsgreparna användes en stor lös grepe att lyfta dem av elden med. Dessa grepar var tudelade med led mitt på, varfrån de kunde läggas ihop efter begagnandet. Dessa grepar var mycket grovgjorda, med en ögla i var ända att haka i grepsvansen med, då man skulle lyfta dem av elden... Dessa grepar kanske man kan finna på en vägg i ett ställe av äldre datum, annars är de helt försvunna alldeles som kärlen med fötter och fotringar...

W. J. J.

ACC. NR. M. 7744:63.

Lista nr 37: Lysekåring.
Lysekåringen var av järn
och var inmonad i den
öppna spisen. Lysekåringen
var frisidd med tift vilken
hade fjädrande gång. Man öpp-
nade käftan och stack in
springesticken som man skul-
le lysa sig med och så lät
den där upplysande stor-
slugen. På golvet hade
man aldrig stående på
golvet. De gick ej att reg-
lera vare sig på en eller
andra sätt. Någon annan
typ av lysekåringar är
ej kända här i denna
trakt eller byggd...

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

III : 37

Arvid
Joh

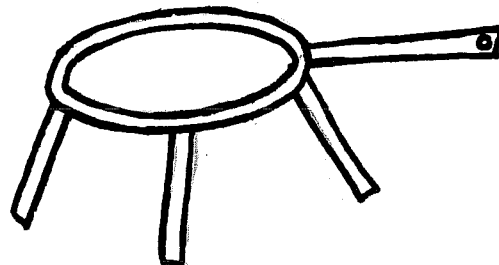
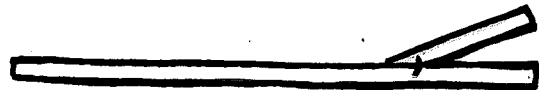
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. 7744:64.

Smiland
(Västbo)
(Kullings.)

Lyseclaring av järn
från
Kullings.

Fotaring av järn

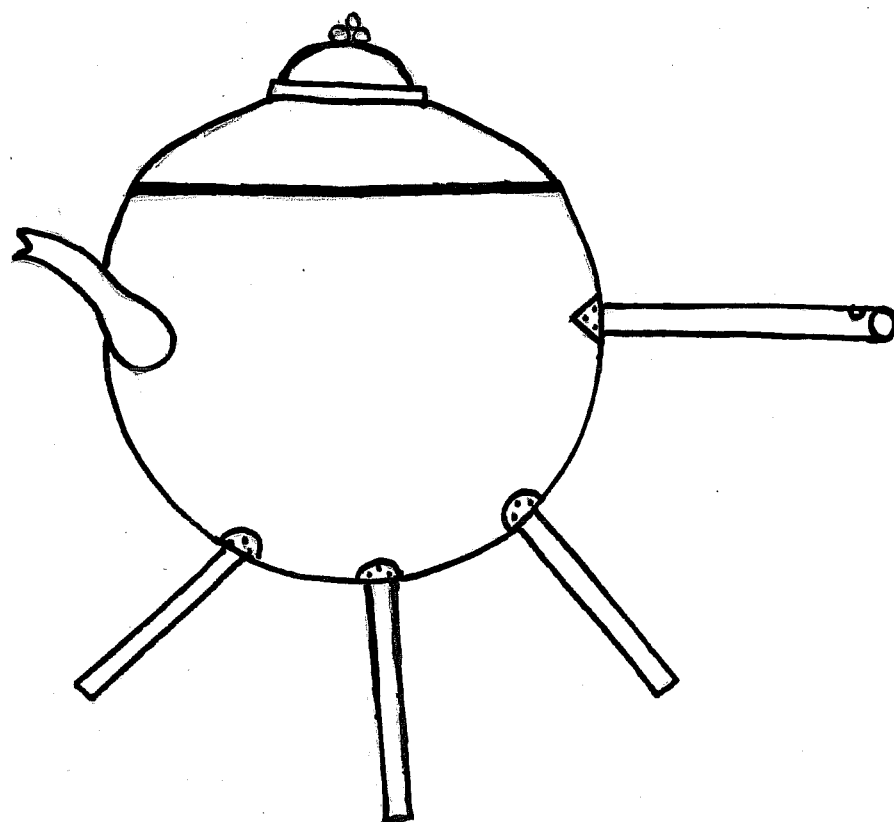
ann
M

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

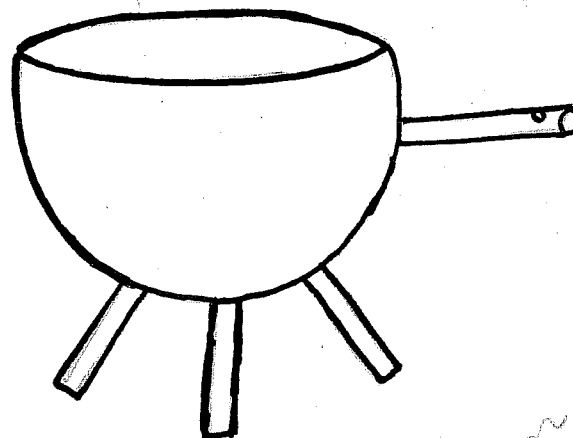
Kaffepanna.

M. 7744:65.

Småland
Västbo
Kullbryg

Klubba att
koka med.

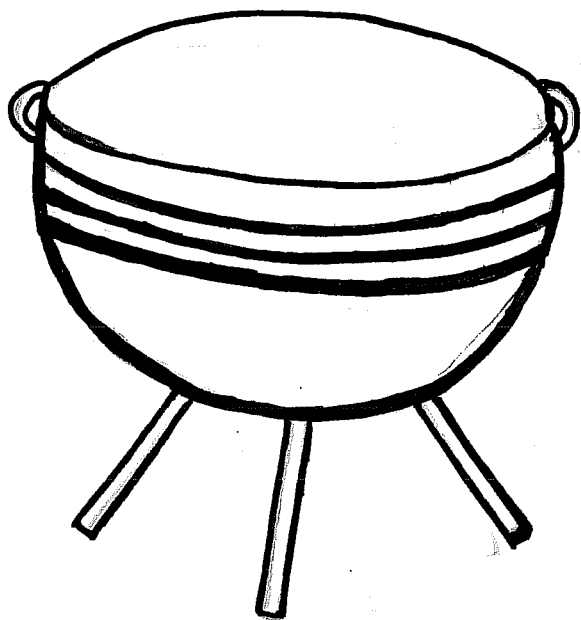
Wm
JH

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

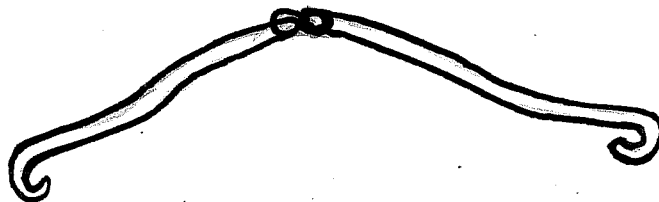
M. 7744:66.

Bannaldags geyta og gjutjárn

Smilani
(Västbo)
Kullby

Tudelad l's geyte

avg
JH